

TÜRK VE BİRLEŞİK AMERİKA DEVLETLERİ HUKUKLARINDA EVLÂT EDİNME ÜZERİNDE BİR İNCELEME

Doçent Dr. Yılmaz Altuğ

I. GİRİŞ.

Evlât edinme, bir sun'î nesep rabıtası tesis eden hukukî bir müessesedir. Bununla iki şahıs arasında bir mukavele ile farazî ve itibarî bir nesep rabıtası temin edilir¹.

Evlât edinmenin bir çok fayda ve mahzurları mevcuttur. Kimsesiz çocukların bir yuva ve aileye kavuşmaları, kendi evlâtları olmayan çiftlerin ya kimsesiz veya ailesinin durumu itibariyle iyi bir tahsil ve terbiye görmeleri, iyi bir vatandaş olarak yetişmesi imkânsız olan küçükleri benimseyerek ruhen tatmin olmaları gibi faydalar zikredilebilir. Mahzurları ise bir kimsesizi veya zavallı küçüğü kurtarmak gibi ulvî bir maksat yerine bedava işçi veya hizmetçi kazanmak gibi kötü bir emel beslenmesi ve mirasın kendi hısımlarından kaçırmak istenmesi gibi şeylerdir.

Eski hukuklarda evlât edinme ile dinî, siyasî veya mirasa müteallik gayeler güdülmekte idi². Fakat bu gayeler değişmiştir ve değişmektedir. Birleşmiş Milletler tarafından evlât edinme hakkında yapılan bir incelemede şöyle denilmektedir: «Son yıllar içinde evlât edinmenin maksadı hakkındaki telâkkide mühim değişiklikler olmuştur ve bu devrim henüz tamamlanmamıştır»³.

Bu incelemeye göre başlangıçta evlât edinmenin gayesi evlât edinene vâris temin etmektir. Mamafih bugün evlât edinme, evlât edinenle evlâtlık arasında devamlı bir yakınlık münasebeti kurmak için bir vasıta addedilmektedir. Modern evlât edinme tatbikatında çocuğun menfaati haklı olarak üstün tutulmaktadır, fakat tabii ana, baba ile evlât edinenin hakları

1) A. Samim Gönensay, *Medenî Hukuk*, cilt II, kısım II (İstanbul: 1940), s. 29.

2) Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, *Aile Hukuku Dersleri*, (İstanbul: 1948), 1. bası, s. 262.

3) Morton L. Leavy, *Law of Adoption* (New York: 1954), 2. bası, s. 10

da göz önüne alınmaktadır. Bu hususta Birleşik Amerika federe devletlerinden Maryland'in evlât edinme kanunu ön sözü dikkate değer: «Meclis bu kanundaki evlât edinmeye müteallik siyaset ve usullerin üçlü bir himaye maksadıyla yani 1) evlâtlığın tabii ana ve babasından lüzumsuz ayrılmasına ve böyle bir mesuliyeti deruhte edemeyecek kimseler tarafından evlât edilmesine karşı, 2) tabii ana ve babanın çocuğu terketmek hususunda âni ve acele karar vermelerine karşı, 3) evlât edinenlere çocuk ve muhiti hakkında bilgi vererek evlâtlığın tabii ana ve babasıyla olan münasebetlerinde çıkacak ihtilâfları önlemek üzere konulmuş oldukları hakkındaki kanaatini ilân eder»⁴.

Evlât edinmenin pek eski bir tarihi vardır. Mukaddes kitaplardan İncilde evlât edinmeye dair pasajlar bulunduğu gibi, eski Çinliler⁵, Hintliler⁶, Mısırlılar⁷, Babilliler⁸, Asuriler⁹, Sümerliler¹⁰, İranlılar¹¹, Yunanlılar¹², ve Romalılar¹³ bu müesseseyi kullanmakta idiler. Eski Türklerden Uygurlar da evlât edinmeyi kabul etmişlerdi¹⁴. Buna mukabil İslâm hukuku bu müesseseyi tanımaz; zira bu hukukta nesebin ikrar veya görünür vaziyetlerin delâletiyle isbatı kabul edilmiştir¹⁵. Türkiyede 1926 dan önce İslâm hukuku mer'î iken evlât edinme hukuken mevcut değil idiyse de kimsesiz çocuklar evlâdı olmiyan aileler tarafından benimsenerek yetiştirilir ve bunlar hakikî evlât muamelesine tâbitu tulurdu¹⁶.

Kanonik hukuk ta İslâm hukuku gibi evlât edinmeyi tanımamıştı. Fransada Medenî Kanundan önce mer'î bulunan âdet hukuku (droit coutumier) da bugünkü Hollanda, Portekiz, Kolombiya, Arjantin ve Meksika

4) *ibid*, s. 11.

5) Recai Galip Okandan, *Umumî Hukuk Tarihi Dersleri*, (İstanbul: 1952), s. 37, 38.

6) *ibid*, s. 61.

7) Aytakin Ataay, *Medenî Hukuk Evlâtedinme*, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, 21. cilt, s. 272 de Decugis, *Les Etapes du Droit*, (Paris, 1946), I. cilt, s. 108-110 a atıf yapmaktadır.

8) Okandan, *op. cit.*, s. 129-130.

9) *ibid.*, s. 159-160.

10) *ibid*, s. 110..

11) Sadri Maksudi Arsal, *Umumî Hukuk Tarihi*, (İstanbul, 1944), s. 83.

12) *ibid*, s. 140-141.

13) P. Koschaker, *Roma Hususî Hukukunun Ana Hatları* (Çeviren, Dr. Kudret Ayiter, Ankara: 1950), s. 291.

14) Sadri Maksudi Arsal, *Türk Tarihi ve Hukuk*, (İstanbul: 1947), I. cilt, s. 86.

15) Mustafa Reşit Belgesay, *Türk Kanunu Medenisi Şerhi, Aile Hukuku*, (İstanbul, 1952), 2. cilt, 3. bası, s. 225.

16) *ibid*.

kanunları gibi evlât edinme müessesesini kabul etmemiştir¹⁷. Portekiz hukukunu iktibas etmiş olan Brezilya ve Venezuela evlât edinme bahsinde Portekiz kanununun aksine bu müesseseyi tanımışlardır¹⁸. 1889 İspanyol Medenî Kanunu, eski İspanyol hukukunun tanımadığı bu müesseseyi benimsemiş, Kanada da evlât edinme müessesesini ancak 1923 te kabul etmiştir¹⁹. 1918 de kabul ettiği Aile Kanununun 182. m. sinde evlât edinmeyi sarahaten reddeden Sovyet Rusya da bu müesseseyi sonra yeniden meşru kılmıştır^{19 a}.

II — EVLÂT EDİNMENİN ASLÎ ŞARTLARI:

1. Yaş:

A — *Evlât edinenin yaşı:*

Medenî Kanunumuzun 253. maddesine göre «evlât edinme hakkı en az kırk yaşında» olan kadın ve erkeklere verilmiştir. Birleşik Amerika Devletleri hukukunda evlât edinme hususunda eyaletlerin aradıkları vasıflar birbirinden oldukça farklıdır. Evlât edinen kimsede aranan yaş şartı da eyaletlere göre değişmektedir, fakat bütün eyaletlerde müşterek olan husus evlât edinenin en aşağı 21 yaşında bulunmasıdır. Birleşik Amerikada rüşt yaşı 21 olduğuna göre bu lüzum iyi anlaşılmaktadır. Bu kaideye bir, iki istisna tanınmıştır. Bu da evlenerek kazaî rüşt yolu ile reşit olmuş 21 yaşından küçüklerin bazı eyaletlerde evlât edinebilmesidir. İkinci istisna bazı eyaletlerin kanunlarında yaş bahis konusu edilmeden «her şahıs» veya «mukim her şahıs» ibarelerinin konulmuş bulunması halidir. Bu nevi kanunları bulunan eyaletlerde 21 yaşından küçüklerinde evlât edinebileceklerini iddia eden hukukçular vardır. Bunlara göre 21 yaş şartı aransaydı kanun «her reşit şahıs» veya «her mukim şahıs» derdi.

M. K. 253. maddesinin ikinci fıkrası «evlâd edinen kimsenin evlâdlikdan en az on sekiz yaş büyük olması şarttır» demektedir. Birleşik Amerikada bazı eyaletlerde evlât edinenin evlâtlıktan muayyen bir yaş büyük olması aranmaktadır. Bu fark 10 ilâ 16 arasında olup hiç bir eyalette Türk hukukunda aranan 18 yaş fark lüzumu kabul edilmemiştir.

17) Pierre Arminjon, Boris Nolde, Martin Wolff, *Traité de droit comparé*, (Paris, 1950), I. cilt s. 269.

18) *ibid.* s. 271.

19) *ibid.*

19 a) Yvonne Marx, *Yabancı Memleketler Mevzuatında Evlâd Edinme*, (Adalet Dergisi, 1951), sa. 8, s. 1255. Çeviren, Reşat Tesal.

Evlât edinen kimsenin 21 yaşından büyük olmasını şart koşan eyalet ve bağlı ülkeler ²⁰ şunlardır: Arkansas, Colorado, Delaware (eğer bekârsa), Georgia ve Louisiana (eğer bekârsa), Maryland, Massachussetts, New Jersey, North Carolina, Puerto Rico, Tennessee ²¹. Bu yerlerde kanun sarahaten 21 yaşın üstünde bulunmak ibaresini muhtevindir. Ayrıca aşağıdaki eyalet ve bağlı ülkelerdeki kanunlarda «her reşit» ibaresi bulunduğundan ve rüşt de buralarda 21 yaşın ikmaliyle meydana geldiğinden evlât edinen için bu yaşın üstünde olmak şartı dolayısıyla aranıyor demektir: Alabama, Arizona, California, District of Columbia, Florida, Hawaii, Idaho, Iowa, Knsas, Kentucky, Montana, Nebraska, Nevada, New York, North Dakota, Oklahoma, Pennsylvania, South Dakota, Texas, Utah, Vermont, Wisconsin ²².

Evlât edinenin çocuktan büyük olmasını arayan eyalet ve bağlı ülkeler şunlardır: Puerto Rico (16 yaş büyük olmalı), Idaho ve West Virginia da 15 yaş büyük olmalı, Arizona, California, Georgia, Massachussetts, Montana, Nevada, New Jersey, North Dakota, Oklohoma Rhode Island, South Dakota, ve Utah'da on yaş büyük olmalıdır ²³.

B — *Evlâtlığın yaşı:*

Türk hukukunda evlâtlığın yaşı tahdide tâbi tutulmamıştır. Evlât edinen Medenî Kanundaki şartları yerine getirerek reşit ve hattâ yaşlı bir kadın veya erkeği de evlât edinebilir. Birleşik Amerika eyaletlerinin ekserisinde de evlâtlık için bir yaş tahdidi konmamışsa da, bazılarında bu vazedilmiştir. Yalnız küçüklerin evlâtlık olabileceklerini bildiren eyalet ve bağlı ülkeler: Alabama, Arizona, Connecticut, Florida, Hawaii, Illinois, Kentucky, Michigan, Nebraska, Nevada, New Jersey, New Mexico, North Carolina, Ohio, Oklahoma, South Carolina, South Dakota ve Wyoming'dir ²⁴. Buralarda evlât edinme müessesesinin sırf evlâdı olmıyan ailelere bir yavru kazandırmak ve kimsesiz yahut tabii anne ve babalarının bakamadıkları çocukları kurtarmak maksadiyle kurulduğu fikri kabul edilmiştir ²⁵.

20) Birleşik Amerika Devletleri ülkesi yalnız kırk sekiz devlet arazisinden ibaret değildir. Bunlardan başka Hawaii adaları, Alaska, Distict of Columbia, Porto Riko ve bazı Pasifik adaları da Amerika Birleşik Devletleri ülkesine dahildir. Amerikan iç hukukunda bunlara «territory» denir. Biz bağlı ülke diye tercümeyi uygun bulduk.

21) Leavy, *op. cit.* s. 20-22.

22) *ibid.*

23) *ibid.*

24) *ibid.* s. 30-31.

25) Aynı fikir, İngilterenin 1929 tarihli Çocukların Evlât Edinilmesi Kanununun-

2. Rıza:

A — *Mümeyyiz olması halinde evlâthğın rızası:*

M. K. 254. maddesine göre, «Mümeyyiz olan kimse rızası olmadıkça, evlâdlığa alınamaz.» M. K. muzun 13. m. si ise mümeyyizi şöyle tarif etmiştir: «Yaşının küçüklüğü sebebiyle, yahut akıl hastalığı veya akıl zayıflığı veya sarhoşluğu ve bunlara benzer sebeplerden birile makul surette hareket etmek iktidarından mahrum olmıyan her şahıs Kanunu Medenice mümeyyizdir.»

Birleşik Amerika hukukunda da çocuk eğer mümeyyizse, Amerikan hukukunda bu bahiste yerleşmiş diğer bir tâbirle, rızasını belirtecek kadar büyükse mahkeme tarafından dinlenir. Bununla beraber çocuk rızasını verecek kadar büyük olsa da dinlenmesini lüzumlu bulmayan eyaletler mevcuttur. Bunlar Louisiana, South Carolina, Vermont ve Wyoming'dir. Diğer eyaletler çocuğun muayyen bir yaşta bulunmasını onun rızasını verebilecek kabiliyette olmasına karine addetmişlerdir. Alabama, Alaska, Arkansas, Connecticut, Delaware, District of Columbia, Georgia, Illinois, İndiana, İowa, Kansas, Maine Minnesota, Mississippi, Missouri, Nebraska, Nevada, New Hampshire, New York, Oregon, Rhode Island, Tennessee, Texas, Virginia, Washington, Wisconsin eyalet ve bağlı ülkelerinde çocuğun 14 yaşında bulunması rızasını verebilmesi için kâfi addedilmektedir. Bu asgarî yaş bazı eyaletlerde daha da az olarak tesbit edilmiştir. Bu Arizona, California, Colorado, Florida, Hawai, Idaho, Kentucky, Massachusetts, Montana, New Mexico, North Carolina, Ohio, Oklahoma, Pennsylvania, South Dakota, Utah ve West Virginia'da 12 yaş, Maryland, Michigan, New Jersey, North Dakota, Puerto Rico 10 yaşır²⁶. Maryland yeter derecede zeki bir çocuğun evlât edinme muamelesine rıza göstermesini istemektedir^{26 a}.

da (Adoption of Children Act), 15 Mart 1925 tarihli Kanada Kanununda, 1928 Meksika ve 1927 tarihli Sovyet aile kanunlarında kabul edilmiştir. Buna mukabil 1804 tarihli Fransız Medeni Kanununda evlâdlığın asgarî reşit olması ve 1866 tarihli İtalyan kanununda ise en aşağı 18 yaşında bulunması aranıyordu. Sonraları bu şartlar kaldırılmıştır. Halen evlâtlık için asgarî bir yaş haddi 1830 tarihli Bolivya M. K. da aranmaktadır. Bu kanunun 183. m. sine göre evlâtlık asgarî 14 yaşında bulunmalıdır. Marc Ancel, *L. Adoption dans les législations modernes*, (Paris: 1943), s. 32.

26) Leavy, *op. cit.*, s. 47.

26 a) Chester G. Vernier, *American Family Laws*, Stanford University Press. California, 1936. Cilt 4, s. 339.

B — Ana, babanın veya vesayet makamının rızası:

Mümeyyiz evlâtlığın rızası evlât edinme mukavelesinin tamamlanması için kâfi değildir. M. K. 254. m. nin ikinci fıkrası «Ana babanın veya hâkimin muvafakati alınmadıkça mahcur ile küçük mümeyyiz bile olsalar evlâtlığa alınamazlar.» demektedir.

Vaziyeti iki şıkta mütalâa etmek icap eder:

1 — Küçük mümeyyiz velâyet altındadır.

Bu halde anne ve babanın muvafakati lâzımdır. Boşanma gibi bir sebeple velâyet bir taraftan kaldırılmış ise kanaatimizce Profesör Egger'in dediği ve İsviçrede bazı kanton içtihatlarında rastlandığı²⁷ üzere velâyeti haiz olmıyan taraf ta dinlenmelidir. Bu halde anne ve babayı dinliyecek olan mahkeme M. K. 256. m. sine göre evlât edinen kimsenin ikametgâhı mahkemesidir, evlâtlığın ikametgâhı mahkemesi yetkili değildir. Velâyeti haiz olmıyan ana veya babanın muvafakat vermemesi kanaatimizce evlâtlık muamelesini durdurmaz²⁸. Birleşik Amerikada on üç eyalet (Alabama, Delaware, İdaho, İllinois, İowa, Kansas, Maine, Minnesota, Montana, Nebraska, New Jersey, New Mexico, North Dakota) ana veya baba velâyeti boşanma sebebiyle kaybettiği takdirde rızasının aranmıyacağını sarih olarak bildirmişlerdir^{28 a}.

2 — Mahcur mümeyyiz vesayet altındadır.

Bu halde mümeyyiz mahcurdan başka M. K. 254. m. ye göre hâkimin yani mahcurun ikametgâhındaki sulh ve asliye mahkemelerinin (M. K. 361 ve 347. m. leri) muvafakat etmeleri lâzımdır.

Velâyet veya vesayet altındaki çocuk veya mahcur mümeyyiz değilse kendisinin rızası alınmadan ana, baba veya vesayet makamlarının müsaadesi ile evlâtlık muamelesi tamamlanabilir. Bizim hukukumuzda evlâtlık muamelesine icazet verilemez, yani evlâtlık gayri mümeyyiz küçüğün veya

27) Velidedeoğlu, *op. cit.* s. 265.

28) Aynı fikir için bak. Gönensay, *op. cit.* s. 31; Ferit Hakkı Saymen - Halid K. Elbir, *Türk Medenî Hukuku, cilt III, Aile Hukuku*, İstanbul, 1957, s. 344; Velidedeoğlu *op. cit.* s. 265; Fikret Arık, *Evlâd Edinme*, (Siyasal Bilgiler Okulu Dergisi, 1948, sa. 3-4, s. 197; Ataay, *op. cit.* s. 306. Aksi fikir için bak: Esat Arsebük, *Medenî Hukuk*, (Ankara: 1940), II. cilt, s. 507; Belgesay, *op. cit.* s. 226; Kâmil Tepeci, *Notlu ve İzahlı Türk Kanunu Medenisi*, (Ankara: 1952), s. 48; Rossel - Mentha, *Manuel du droit civil suisse*, (Lausanne: 1922), s. 424; Curti - Forrer, *Kanunu Medenî Şerhi* (Ankara: 1930), I. cilt (Adliye Vekâleti tercümesi), s. 436.

28 a) Vernier, *op. cit.* s. 341 ve mü.

mahcurun temyiz kudretine sahip olması halinde, mümeyyiz kimsede M. K. 254. m. si gereğince aranan rıza sebebiyle, yapılmış evlâtlık muamelesi için icazet vermesi bahis konusu değildir. Böyle bir şahıs temyiz kudretine sahip olduktan sonra mevcut evlâtlık mukavelesinin sıhhatine rıza noksanı sebebiyle itiraz edemez. Halbuki Birleşik Amerikanın bazı eyaletlerinde çocuk 12 yaşına gelince evlâtlık muamelesi için icazet vermesi istenmektedir.²⁹

C — Evlâtlığın evli olması halinde eşinin rızası:

M. K. 255. m. ye göre, karı kocadan birinin evlâtlık olması diğer eşin rızasına bağlıdır. Ailede geçimsizlik olmaması için kabul edilen bu kaide Birleşik Amerika hukukunda da yer almıştır. On yedi eyalet ve bağlı ülke kanunu eşin rızasının evlât edinme dilekçesi mahkemeye tevdiden önce verilmesini şart koşmaktadır^{29 a}.

M. K. 255. m. ye göre de evlât edinen evli ise eşinin rızasını muameleden önce alması lâzımdır.

Rızaya ait şarttan bahsederken evlât edinenin bu hususta irade beyanında bulunabilmesi için tam ehliyetli olması iktiza ettiğini belirtmeliyiz. Tam ehliyetsiz asla evlât edinemez. Mahdut ehliyetli evlât edinen Medenî Kanunumuzdaki asgarî 40 yaşında bulunmak şartı dolayısıyla mutlaka mümeyyiz mahcurdur. Evlât edinmek her ne kadar münhasıran şarta bağlı bir haksızlık da kanaatimizce vesayet makamının müsaadesini almak zarıridir³⁰.

3. Evlât edinme manileri:

A — Evlât edinen bakımından:

a) Sahih nesepli çocuğunun veya çocuklarının mevcudiyeti:

M. K. 253. m. ye göre evlât edinebilmek için evlât edinenin sahih nesepli çocuğu bulunmamak lâzımdır. Birleşik Amerika hukukunda böyle bir şart aranmamaktadır. Birleşik Amerikanın dört eyaletinde Türk hukukunun aksine gayri sahih nesepli çocukların evlâtlık olarak alınmaları yasağı vardır. Bu eyaletler İllionis, Minnesota, New Mexico ve Virginia'dır³¹. Türk hukukunda nesebi sahih evlâdı bulunmıyan erkek diğer şart-

29) Ancel, *op. cit.* s. 36. Evlâtlığın muayyen bir yaşa gelince icazet vermesi birçok memleket kanunlarında derpiş edilmiştir. Bu yaş Yunanistanda 18, Fransa ve Belçikada 16, Almanya ve Macaristanda 14, İskandinav memleketlerinde, Avustralyada (Queensland) ve enezuelada 12 ve Sovyet Rusyada 10 dur.

29 a) Vernier, *op. cit.* s. 340.

30) Aynı fikir için bk. Velidedeoğlu, *op. cit.* s. 265; Ataay, *op. cit.* s: 310,

31) Ancel, *op. cit.* s. 42. İtalyan, Bulgar, Uruguay ve Venezuela mevzuatı da

ları da yerine getirerek nesebi gayri sahih çocuğunu evlât edinebilir. Diğer bir çok hukukların ³² aksine, gerek bizde ve gerek Birleşik Amerika hukukunda bir evlâtlığın mevcudiyeti diğer şartlar yerine getirildiği takdirde başka evlâtlıklar alınmasına mani değildir ^{32 a}.

b) Evlâtlık olacağı önceden görüp gözetmemek:

M. K. 256. m. ye göre, evlât edinenin evlâtlık olacak çocuğu önceden görüp gözetmesi lâzımdır. Kanaatimizce bu şart ancak gayri reşit kimse-lerin evlât edinilmesinde varittir; zira kanun sarih olarak «evlât edinmek isteyen kimsenin çocuğu görüp gözetdiği malûm» sa diyerek reşit olan evlâtlık için bu şartı aramamaktadır. Evlâtlığın önceden görüp gözetilmesi prensibi 1804 tarihli Fransız M. K. nun 345. m. sinde de mevcuttu. Buna göre evlât edinen en aşağı 6 yıl evlât edilecek çocuğu görüp gözetmiş olmalıydı. Sonradan bu prensip kaldırılmıştır. Modern mevzuatta İsviçre, Türk M. K. ları ile 1830 tarihli Bolivya Kanununun 180. m. sinde bu prensibe tesadüf edilmektedir ³³. Hukukumuzda bu evlât edinme mâniî hâkimin takdirine bırakılmıştır; hâkim çocuğun menfaati olduğunu görürse bu şartın tahakkukunu aramadan da evlât edinmeye müsaade edebilir.

Birleşik Amerika hukukunda bu evlât edinme maniine benzer bir şart görülmektedir. Buna göre, evlât edinecek bir deneme müddeti esnasında çocuğu iyi görüp gözettiğini isbat edecektir. Bu şartın bizim hukuktakinden farkı şudur: görüp gözetmenin bizde evlât edinme muamelesine başlamadan önce mevcut olması aranır, halbuki Birleşik Amerika hukukunda ise ihtimamın evlât edinme muamelesine giriştikten sonra, fakat mahkemenin kat'î hükmünü vermesinden önce bulunması lâzımdır. Bugün Birleşik Amerika Devletlerinden yirmi altısı 6 aylık bir murakabe ve

gayri sahih nesepli çocuğun evlât edinilmiyeceğini bildirmektedirler. Buna mukabil Macar hukuku, 1926 İngiliz ve 1927 Sovyet Aile Kanunları bu ciddi sebeplerin bulunması şartıyla Danimarka ve Norveç kanunları sahih nesepli çocukların mevcudiyetine rağmen evlât edinme muamelesinin yapılabileceğini bildirmektedir. *ibid.* s. 39.

32) Bulgar K. 24. m.; Yunan M. K. 1570 m., İtalyan K. 292 m, Çekoslovak K: 1-5 paragraflar, Venezuela K. 269. m. lerine göre çok evlât edinme ancak tek bir muamele ile ve aynı zamanda yapılırsa caizdir. *ibid.* s. 40.

32 a) Bizde daha önceki bir evlât edinme mukavelesi sonucu mevcut olan evlâtlığın yeni bir evlât edinmeye mani olacağı fikri için bk. Arık, *Türk Hukukunda Evlât Edinme*, Siyasal Bilgiler Okulu Dergisi, 1949, s. 190. Aksi fikir için bk. Belgesay, *op. cit.* s. 226; Velidedeoğlu, *op. cit.* s. 264; Saymen - Elbir, *op. cit.* s: 345; Tepeci, *op. cit.* s. 226.

33) *ibid.* s. 46.

deneme mehli koymakta veya evlât edinme işle meşgul müesseselerin özel bir tanzim vemura kabesine baş vurmaktadırlar ³⁴.

c) Evlât edinmenin haklı sebeplere dayanmaması:

M. K. 256. m. si evlât edinmede her iki taraf için haklı sebep aramaktadır. Bu şart da hâkimin takdirine bırakılmıştır. Birleşik Amerika hukukunda da bu şart mahkemeler tarafından aranmaktadır.

ç) Evlât edinenin evlâtlıktan ayrı ırk ve dinden olması:

Türk hukukunda böyle bir kanunî yasağın mevcut olmamasına mukabil Birleşik Amerika hukukunda ırk ve din farkı bir evlât edinme manii teşkil etmektedir.

Texas ve Louisiana da kanun çocukla evlât edinenin aynı ırktan olmalarını aramaktadır ³⁵. Ayrıca Texas'daki 1925 tarihli Medenî Kanunla (Revised Civil Statutes) beyazlarla zencilerin karşılıklı olarak evlât edinmeleri, Nevada'da 1912 tarihli bir kanuna (Revised Law of 1912) göre Mogol ırkından olanların evlât edinmeleri ve evlâtlık olmaları yasak edilmiştir ³⁶.

Bir çok eyaletler de çocuğun ancak kendi dininden kimseler tarafından evlât edinebileceğini bildiren kanunlar neşretmişlerdir. Bu eyaletler Delaware, Illinois, Maryland, New Jersey, New York, Ohio, Pennsylvania, Rhode Island ve Tennessee'dir. Böyle yasaklar bulunmayan eyaletlerde mahkemeler ve salâhiyetli müesseseler ayrı din ve ırkdaki çocukların evlâtlık olarak verilmelerine müsaade etmemektedir ³⁷. İngilteredeki bir yabancının evlât edinilmesine veya bir İngilizin yabancı bir şahıs tarafından evlâtlık olarak kabul edilmesine imkân vermeyen yasak ³⁸, Türk ve Birleşik Amerika hukuklarında mevcut değildir. Gerek Türk ve gerek Birleşik Amerika hukuklarında evlât edinilen yabancı otomatik bir surette vatandaş olmaz, telsik lâzımdır. Birleşik Amerikada son bir federal kanun (8 USCA 1453) böyle bir çocuğun Amerikada 2 yıl ikametini telsik için kâfi addetmektedir ³⁹.

34) Marx, *op. cit.* s. 1261.

35) Leavy, *op. cit.* s. 32.

36) Ancel, *op. cit.* s. 43.

37) A. Taylor, Religion as a Factor in Adoption, Guardianship and Custody, Columbia Law Review, Vol. 54, s. 376 ve mü.

38) Marx, *op. cit.*, s. 1261.

39) Leavy, *op. cit.* s. 68.

B — Evlâtlık bakımından:**a) Başkası tarafından evlât edinilmiş olmamak:**

M. K. 255. m. sinin ikinci fıkrası «bir kimsenin iki kişi tarafından beraberce evlâtlığa alınabilmesi ancak karı koca için mümkündür.» demektedir. Buna göre bir kimse yukardaki karı koca tarafından birlikte evlât edinme istisnası haricinde iki kişi tarafından evlâtlığa alınamaz⁴⁰. Tetkikimizde bu hususta Amerikan hukukundaki tatbikat ve doktrini tesbit edemedik. Mamafih, bir çok hallerde evlât edinme muamelesinin evlâtlığın tabii ailesi tarafından haklarından sarahaten vazgeçilmesine tâbi kılınmasına⁴¹ bakarak Amerikan hukukunda da bir kimsenin ancak karı koca tarafından müştereken evlât edinilebilip aksi halde ayrı iki kişi tarafından evlât edinilmesine cevaz verilmediğini istihraç edebiliriz.

b) Muamele çocuk için faydalı olmalıdır.

M. K. 256. m. son fıkrasına göre, hâkim diğer bütün şartlar mevcut bulunsa dahi evlât edinme muamelesini çocuğun menfaatine bulmazsa müsaade etmez. Bu şart Birleşik Amerika hukukunda da çok mühimdir. Eyaletlerin büyük bir ekseriyetinde evlât edinmenin çocuğun menfaatine bulunup bulunmadığına dair resmî bir tahkikat yapılır.

III — EVLÂT EDİNMENİN ŞEKİL ŞARTLARI.

Matlabı şekil olan M. K. 256. m. «Evlât edinme, evlâd edinen kimsenin ikametgâhı hâkiminin müsaadesi üzerine yapılacak resmî bir senet ile olur ve keyfiyet doğum kütüğüne kaydedilir.» demektedir. Şu halde evlât edinmede üç şekil şartı aranmaktadır: hâkimin müsaadesi, resmî senet ve doğum kütüğüne tescil.

1. Hâkimin müsaadesi:

Yukarda zikrettiğimiz aslî şartların tahakkuku ve evlât edinme maniilerinin mevcut olmaması halinde evlât edinenin ikametgâhı Asliye

40) 23.5.1949 tarih ve 5387 numaralı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Kanunun Kkendilerine güvenilebilen aile veya özelkişiler Bakanlıklarca açılan müesseselerdeki çocukları Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre evlât edinme veya bakmak üzere isterlerse verilebilirler.» diyen 17. m. sindeki aile tâbirini dar mânada yalnız karı koca olarak anlamak icap eder, zaten madde Türk Medeni Kanunu hükümlerine atıf yapmaktadır.

41) Marx, *op. cit.* s. 1264.

mahkemesi hâkimi evlât edinmeye müsaade edecektir. Hâkimin vazifesi yukardaki şartların mevcudiyetini tesbit etmektir, bunlar var ise müsaadeyi vermekten imtina edemez.

Birleşik Amerika hukukunda evlâtlık muamelesine müsaade edecek hâkimin tayini bazı hallerde güçlükler arz etmektedir. Tatbikat evlât edinme muamelesinin evlât edinecek kimsenin yaşadığı eyalette tekemmül ettirilmesi yolundadır. Buna sebep evlâtlık muamelesine karar verecek mahkemenin evlât edinecek hakkında malûmat toplamasının kolay olmasıdır. Evlât edinenin yaşadığı eyalette evlât edinme muamelesi tekemmül edemezse yegâne çare evlâtlığın oturduğu eyalete giderek bunu yaptırmaktır. Fakat bir çok eyaletlerin kanunları başka eyaletlerde ikamet eden kimselerin kendi mahkemelerinde evlâtlık muamelesine tevessülüne müsaade etmezler. Evlât edinenin eyalette ikamet etmesini şart koşan eyaletler şunlardır: Arizona, California, Delaware, Florida, Georgia, İdaho, İndiana, Kentucky (veya eyalette fasılasız 12 ay oturmuş olmak); Michigan, Montana, Nebraska, New Mexico, North Dakota (çocuğun akrabaları müstesnadır); Oklahoma, Rhode Island, South Carolina, Utah, Virginia, West Virginia, Wisconsin (çocuğun akrabaları müstesnadır), Wyoming ile Distrcit of Columbia bölgesi (veya bölgede fasılasız 12 ay oturmuş olmak). Bazı eyaletler ise evlât edinme için yalnız kendi arazisinde ikameti yeter görmemekte, bunun için asgarî bir müddet tayin etmektedirler; Minnesota asgarî bir yıl (mamafih mahkeme çocuğun menfaatine gördüğü yerde bunu kaldırabilir), Nevada (6 ay), North Carolina (1 yıl), Tennessee (1 yıl) ⁴². Görüldüğü üzere ikamet şartı çok kerre evlât edinmede büyük güçlükler hattâ imkânsızlıklar yaratmaktadır.

Çocuğu korumak üzere eyaletlerden dörtte üçü evlâtlığın başka bir eyaletten getirilmesi hususunu nizamlayan kanunlar isdar etmişlerdir. Bu eyaletlerin hemen hepsinde önce Eyalet Sosyal Yardım Dairesinin (State Welfare Department) iznini almak ve ayrıca 1000 dolardan başlayan bir de para kefaleti vermek gerekmektedir. Bir kaç eyalet te evlâtlığın kendi arazisinden başka eyalete götürülmesini nizamlamışlardır. Genel olarak burada da Eyalet Sosyal Yardım Dairesinin izni alınır, fakat burada kefalet aranmaz. Ayrıca eğer çocuk anası babası veya vasisi tarafından eyaletten çıkarılıyorsa, bu gibi kanunlar tatbik edilmez ⁴³.

Çocuk eğer Birleşik Amerika haricinden getiriliyorsa geldiği memleket kanunları da göz önüne alınır.

42) Leavy, *op. cit.* s. 25-27.

43) *ibid.* s. 23.

Birleşik Amerika hukukunda çocuğun evlâtlık olarak verilmesi hususunda hâkimin takdir hakkı bizim 256. m. deki hâkimin yetkisinden çok geniştir. Yukarda da söylediğimiz gibi, Türk hâkimi diğer şartların tahakkukunda müsaadeyi vermekten imtina edemez. Vakıa burada Türk hâkiminin de evlât edinmenin çocuğun menfaatlerine aykırı olup olmadığını takdir etmek ve müsaadeyi reddetmek yetkisi mevcuttur. Yalnız çocuğun menfaati bariz olan hallerde müsaadeyi vermeye mecburdur, ve bu müsaade muvakkat olmayıp kat'idir. Birleşik Amerikada mahkeme bir duruşma yaparak evlât edinme hususunda toplanan bilgileri kıymetlendirir, tarafları dinler. Evlât edinme hakkındaki tahkikat, yani çocuğun evlâtlık muamelesinden istifade edip edemeyeceği evlât edinenin bu işi başarmaya ehil olup olmadığı hususları ya idarî bir müessese veya bizzat mahkeme tarafından yapılır ^{43 a}. Yirmi dört eyalet ve bağlı ülkede bu tahkikatın yapılması mecburidir. Çok kere bu, kapalı oturumda veya doğruca hâkimin kendi odasında yapılır. Sonra hâkim ya evlât edinmeyi tensip eder, ya ilâve malûmat toplanması için duruşmayı başka bir güne bırakır veya müsaadeyi reddeder. Hâkimin evlât edinmeye müsaadesi de ya kat'î hüküm veya geçici karar olarak verilir. Geçici karar müracaatın altı ay ile bir yıl sonunda tekrar gözden geçirileceğine delâlet eder. Bu müddet esnasında çocuk evlât edinenle kalır. Çocuğun durumunu Eyalet Sosyal Yardım Dairesi veya yetkili müessese kontrol eder. Bir çok eyaletlerde kimsesiz çocuklarla meşgul olmak üzere yetkili müesseseler (Authorized Agencies) kurulmuştur. Bunlar bizde Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Kanunda derpiş edilen çocuk bakım yurtları ile yetiştirme yurtlarına tekabül ederler, aradaki fark, bunların bizde resmî makamlar (Çocuk Bakım Yurdu, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Yetiştirme Yurtları ise Maarif Bakanlığı) tarafından kurulmalarına mukabil Birleşik Amerikada ekseriya hususî teşekküller tarafından meydana getirilmeleridir. Yetkili müesseselere eyaletler çocuk bakım, koruması, hakkında, ayrıca evlâtlık isteyenlere inceledikten sonra evlâtlık temini hususunda selâhiyet vermişlerdir. Hattâ California ve Arizona sadece yetki vermekle yetinmemişler, evlât edinme işlerinin inhisarını bu teşekküllere vermişlerdir ^{43 b}. Bunların ekserisi hayır müesseseleridir. Bazıları her dinden çocuk kabul ettikleri halde, bazıları yalnız muayyen din mensubunu alırlar, meselâ Philadelphia'daki «Association for Jewish Children» Yahudilere, Columbus'taki «Catholic Welfare Bureau» Katoliklere, St Louis'deki «Missouri Baptist Children Home» Baptistlere, Detroit'-

43 a) Vernier, *op. cit.* s. 279.

43 b) Marx, *op. cit.* s. 1264.

deki «Lutheran Childrens Friend Society» Lüteryenlere, Kansas City'deki «Methodist Children's Home of Missouri» Metodistlere açıktır. Eyalet Yardım Dairesi veya Yetkili Müessese mensupları çocuğu ziyaret ederek ona ihtimam edilip edilmediğini ve onun mes'ut olup olmadığını tetkik ederler, Geçici karar verilen bütün eyaletlerin çoğunda deneme müddetinin herhangi bir devresinde bu karar bozulabilir, bu tabii ana babanın, çocuğun, ilgililerin ve evlât edinenin müracaatı üzerine yapılır. Böyle bir müracaat yapıldığında mahkeme yeniden bir duruşma yapar, şunu da ilâve etmeliyiz ki, böyle müracaatlar pek nadirdir. Eğer deneme başarılı ise mahkeme bir kat'î karar verir. Geçici karar bütün eyaletlerde kabul edilmemiştir, aşağıdakilerde mevcuttur: Alabama (1 yıl için, her 3 ayda kontrol), Arizona (1 yıl için, her 5 ayda bir kontrol), Arkansas (6 ay için), Colorado (1 yıl için), Connecticut (12 - 13 ay), District of Columbia (6 ay için), Florida (1 yıl için), Georgia (en aşağı 6 ay), Louisiana (en aşağı 6 ay ve bu müddet zarfında en aşağı 2 kontrol), Michigan (1 yıl için, mahkeme bunu kaldırabilir), New Hampshire, New Jersey (1 yıl), North Carolina (1 yıl için), Ohio (6 ay için), Puerto Rico (6 ay için), Tennessee (1 yıl için), Virginia (1 yıl için), Washington (6 ay için) ⁴⁴.

Sırası gelmişken şunu da söyleyelim ki, Birleşik Amerikada ana babanın çocuğu yetkili (buna bazan lisanlı da denir) müesseseye terkederek onun üzerindeki bütün haklarını bu müesseseye devretmeleri mümkündür ⁴⁵. Bizim hukukumuzda bu imkânsızdır. Anne ve baba istiyerek velâyet hakkını bir vasiye devredemezler, ayrıca vasi bizde daima hakikî bir şahıstır, müessese gibi bir hükmî şahsiyet vasi olamaz. Bizde Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Kanun gereğince bir müesseseye konulan çocukların mutlaka Medenî Kanunumuz hükümlerine göre tayin edilmiş bir vasisi olmak icap eder.

Birleşik Amerikada evlât edinmeye dair mahkemenin verdiği kat'î karar verildiği eyalet hukukunun aradığı bütün şartları ihtiva ediyorsa Federal Anayasa hükümlerine göre diğer bütün eyaletlerde de tanınır.

2. Resmî senet:

M. K. 256. m. si evlât edinmenin resmî senetle yapılmasını emretmektedir. Birleşik Amerika hukukunda ise mahkemenin kararı senet yerine kaimdir. Bizde resmî senedin noterlikçe resen tanzim edilmesi ve iki ikrar şahidinin bulundurulması iktiza eder. İkrar şahidi bulunmaksızın tanzim edilen senetler âdi senet menziline düşmüş olur. Bu gibi resmîyet unsurunu

44) Leavy; *op. cit.* s. 60-63.

45) *ibid.*, s. 49.

ihtiva etmiyen senede müstenit evlât edinme mukavelesi ise kanunen muteber addedilemez⁴⁶. Bu ara resmî senedi tanzim eden noterin yeminli bulunmaması senedin resmîyetine hâlel vermez. Gerçekten noterin yemin-siz olması şahsına taallûk eden ve âkitlerin hak ve menfaatlerine müte-allik muamelelere sâri ve müessir hususattan değildir. Tahlif keyfiyeti Noter Kanununun 51. m. sinde beyan olunan tanzim ve tasdik şekline mütedair ve senedin resmîyetini muhil esbaptan madut değildir⁴⁷.

3. Tescil:

Tescil de M. K. 256. m. nin emrettiği şekil şartlarındandır. Yalnız yukarıda zikredilen diğer iki şartın kurucu olmalarına mukabil bu kayıt izharidir, muamelenin sıhhat şartı değildir.⁴⁸ Evlât edinme mukavelesi nüfusa tescilden önce de hüküm ifade eder, tescil evlât edinenin ölümünden sonra da yapılabilir⁴⁹. Birleşik Amerikada bir çok eyaletlerde çocuğa yeni bir nüfus kâğıdı çıkarılabilir, bunda yeni soyadı belirtilir, fakat çocuğun tabii anne ve babası ve evlâtlık olduğu açıklanmaz⁵⁰. Umumi-yetle eski nüfus kâğıdı alınır, mühürlenerek saklanır ve evlâtlık reşit olunca arzusu üzerine ona veya mahkeme emriyle diğer herhangi bir ilgi-liye gösterilebilir.

Hemen bütün eyaletler çocuğun evlâtlık muamelesini gizli tutarlar. Bunlar ancak mahkeme kararı ile tetkik edilebilir. Buna sebep meselâ gayri sahih nesepli çocukların evlât edinmeleri halinde yüz kızartıcı duru-mun cemiyetçe öğrenilmemesi düşüncesidir. Oregon kanunu bu hususta şunları ihtiva etmektedir: «Evlâtlığa ait kat'î karar verildiğinde mahke-me dosyanın mühürlenmesini ve ancak mahkeme kararı ile mührün bozu-labileceğini emredecektir.» (Oregon Revised Statutes Sections, 109, 325).

IV — EVLÂT EDİNMENİN HÜKÜMLERİ:

M. K. 257. m. si «Evlâtlık kendisini evlâtlığa alanın aile ismini taşır ve onun mirasçısı olur. Asıl ailesindeki mirasçılığına da hâlel gelmez. Ana babaya ait hak ve vazifeler, evlât edinen kimseye geçer» demektedir. Buna göre evlâtlığın hükümlerini soyadı, miras ve devredilen hak ve vazifeler diye üç başlık altında incelemek yerinde olur kanaatındayız.

46) *Tatbikatta Yargıtay Kararları*, sa. 33, s. 875.

47) *ibid.* sa. 47, s. 1186.

48) Velidedeoğlu, *op. cit.* s. 268.

49) *Tatbikatta Yargıtay Kararları*, sa. 34, s. 900.

50) Leavy, *op. cit.* s. 66.

1. Soyadı:

Türk hukukunda evlâtlık evlât edinenin soyadını alır. Bu evlâtlık için bir hak ve bir vazifedir^{50 a}. Birleşik Amerikada hemen bütün eyaletler çocuğun evlât edinenin soyadını almasına müsaade ederler. Mamafih bu yeni anne ve babanın ihtiyarlarına bırakılmış bir keyfiyettir. Çocuğun kendi soyadını taşımasını isterlerse bu hususun mahkeme kararında belirtilmesini istidalarına dercetmeleri icap eder.

2. Miras:

Türk hukukunda evlâtlık evlât edinenin kanunî mirasçısı ve mahfuz hisse sahibi olur. Birleşik Amerika Hukukunda genel kaide evlâtlığın evlât edinenden miras almasıdır. Fakat Maine, New Jersey, Ohio, Oklahoma, Rhode Island, Vermont ve West Virginia gibi bazı eyaletler evlâtlığın evlât edinenin mirasçısı olmasına müsaade etmezler.

Birleşik Amerika hukukunun bizim hukuktan değişik olan bir prensibi de evlât edinenin umumiyetle evlâtlığa mirasçı olmasıdır. Türk M. K. 447. m. II. fıkraya göre: «Evlât edinen bir kimse ve hısımları, evlâtlığa mirasçı olamazlar.». Mamafih Birleşik Amerikada Georgia, Oklahoma ve Tennessee eyaletlerinde evlât edinenler evlâtlığa mirasçı olamazlar⁵¹.

Birleşik Amerika hukukunun Türk hukukundan farklı olduğu bir nokta da evlâtlığın tabii anne ve babasına mirasçı olamamasıdır. Bununla beraber Alabama, Arkansas, Florida, İndiana, Kentucky, Maine, Maryland, Massachusetts, Michigan, New York, Texas, Vermont, Virginia, West Virginia ve Wisconsin kanunları çocuğun tabii anne ve babasına mirasçı olacaklarını sarahaten bildirmişlerdir. Bunlardan başka bazı eyaletlerde meselâ İowada mahkemeler sarih kanunî hükümler bulunmasa bile evlâtlığın tabii anne ve babasına mirasçı olmasının Müşterek hukuk (Common Law) icabı bulunduğu karar vermişlerdir. Arkansas, Maine, Massachusetts ve Oklahoma'da evlât edinen evlâtlığa mirasçı olur, fakat onun tabii anne ve babasından aldığı mirasa mirasçı olamaz.

Türk hukuku ile Birleşik Amerika hukuku arasındaki diğer bir fark da Amerikada tabii anne ve babanın başkası veya başkaları tarafından evlât edinmiş çocuklarına mirasçı olamamaları hususunda esas bir kaide-nin mevcudiyetidir. Bir kaç eyalette bunun istisnası vardır. Bu da evlâtlığın tabii anne ve babasından miras almasına müsaade eden eyaletlerde

50 a) AYTEKİN ATAAY, *Medenî Hukukta İsmiñ İktisabı*, İstanbul Barosu Dergisi, 1955, s. 309 ve mü.

51) Leavy, *op. cit.* s. 66.

çocuğa ana veya babasından intikal eden mirasa sağ kalan diğer ana veya babanın mirasçı olmasıdır. Memleketimizde ise bilindiği gibi tabii ana ve baba evlâtlık olmuş bulunan çocuklarının fûruu olmadığı takdirde mirasçı olabilirler.

Birleşik Amerika hukukunda bizim hukukumuzda olduğu gibi esas bir kaide evlâtlığın yalnız evlât edinenin mirasçısı olup onun akrabalarının mirasını alamamasıdır.

Birleşik Amerika hukukunda evlâtlığın araziye mirasçı olmasında bir kanunlar ihtilâfı meselesi ile karşılaşılmaktadır. Buna göre evlâtlık çocuk evlât edinme muamelesinin yapıldığı eyaletin evlât edinmeye ait hükümlerine benzer ahkâmı bulunan diğer herhangi bir eyalette miras yolu ile arazi iktisap edebilir. Fakat arazinin bulunduğu eyalette evlâtlığın mirasçı olması tahditlere tâbi ise — meselâ yalnız evlât edinenden miras alabiliyorsa — bu tahditleri yalnız başka eyaletlerde evlât edinilmiş çocuklara tatbik etmek hususunda bir temayül vardır⁵².

3. Devredilen hak ve vazifeler:

Ana ve babaya ait hak ve vazifelerin evlât edinene geçmesi Medenî Kanununun 257. m. si hükmü iktizasındandır. Devredilen vazifeler evlâtlığın bakılması, maddî ve manevî ihtiyaçlarının yerine getirilmesidir. Bunlar evlâtlığın reşit olmaması veya gayri mümeyyiz bulunması halinde mutlaklıktır; evlâtlık reşit ve mümeyyiz ise Medenî Kanununun 315. m. sindeki şartların mevcudiyeti halinde evlâtlık ve fûruuna evlât edinen tarafından iafaka verilecektir⁵³.

Aynı hak ve vazifeler Birleşik Amerika hukukunda da evlât edinene intikal eder. Evlât edinme muamelesi evlâtlığın tabii ailesinin haklarından sarahaten vazgeçilmesine tâbi kılınmıştır⁵⁴. Evlâtlık kararının hükmü evlâtlıkla tabii ana ve babası arasındaki bütün hak ve vecibelere son vermesidir. Buna mukabil evlâtlık evlât edinenin hukuken sahîh nesepli çocuğu yerine geçer. Oregon kanunundaki evlâtlık kararı hükmü çok tipik olduğundan aynen derceymeyi faydalı buluyoruz: «Evlât edinen babanın ismi, yaşı, rengi veya ırkı, doğum yeri ve işi ve evlât edinen ananın kızlık ismi, yaşı, rengi veya ırkı ve ikametgâhı ve evlâtlığın aynı hususlarını bildiren bir karar verilecek ve bunda evlâtlığın karar tarihinden itibaren bütün hukukî maksat ve gayeler için evlât edenin çocuğu yerine geçtiği belirtilecektir»⁵⁵.

52) George L. Clark, *Summary of American Law*, New York, 1949, s. 429.

53) Saymen - Elbir, *op. cit.*, s. 350.

54) Marx, *op. cit.* s. 1264.

55) Leavy, *op. cit.* s. 65..

Bazı Amerikan eyaletleri kanunları ince teferruata girmekte ve evlâtlığın evlât edinenden bakım, ihtimam ve tahsil talep etmeye hakkı olduğunu uzun uzun sıralamaktadırlar. Mamafih Amerikan mahkemeleri içtihatları böyle özel hükümler bulunmasa dahi evlâtlığın evlât edinen tarafından bakılması ve korunması hakkında genel bir kaidenin mevcudiyetini kabul etmektedirler. Bu kaideye kanunla istisnalar konulabilir.

Türk hukukunda ise evlâtlığın tabii ana ve babası ile rabıtası kesilmez, her iki tarafın da birbirine karşı hakları ve vecibeleri vardır. Evlât edinenin borcu tabii ana ve babanın vazifelerini ortadan kaldırmaz, yalnız bu mükellefiyetler ikinci dereceye iner⁵⁶. Evlâtlık tabii ana ve babasından miras alır. (M. K. 258. m.). Buna mukabil onlara bakmak yani nafaka mükellefiyeti bâki kalır. Evlât edinenin zaruret haline düşmesi halinde evlâtlığından nafaka istiyebileceği Türk müelliflerince ve Temyiz Mahkememiz tarafından kabul edilmiştir.

V — EVLÂT EDİNMENİN SONA ERMESİ:

Medenî Kanununun 258. m. si evlâtlık mukavelesinin akdî ve kazaî şekillerde sona erebileceğini göstermektedir. Ayrıca tabii bir sona eriş olan ölüm ve kanunî bir sona eriş şekli olan evlâtlıkla evlât edinenin yasağa rağmen evlenmeleri ve yine evlâtlık mukavelesini refeden başka bir kanunî yol olan evlilik dışı doğmuş gayri sahih nesepli evlâtlığın nesebinin tabii babası olan evlât edinen tarafından tashihi hallerinde de evlâtlık rabıtası ortadan kalkar.

Evlâtlık mukavelesinin akdî olarak ortadan kalkması mukavelenin yapılmasındaki kaidelere uymak şartıyla her zaman mümkündür. Bu evlât edinen kimsenin ikametgâhı hâkiminin müsaadesi ile yapılan resmî bir senet vasıtası ile olur. Medenî Kanun 258. m. «her iki tarafın rızasıyla» dediğine göre her iki taraf ta sağlam bir rıza beyan edecek ehliyet ve şekil şartlarını haiz bulunmalıdırlar.

Birleşik Amerika hukukunda evlâtlık muamelesi daima kazaî yoldan yapıldığı için akdî olarak ortadan kaldırılması imkânsızdır.

Türk hukukunda evlâtlık muamelesi kazaî olarak evlâtlık veya evlât edinenin müracaatı üzerine mahkeme tarafından ortadan kaldırılır. Evlâtlık muhik bir sebebe dayanarak mahkemeden evlâtlık rabıtasının son verilmesini ister. Evlâtlığın iddiasının muhik olup olmadığına hâkim karar verecektir. Bu sebepler evlât edinenin çok rezil ve sefih bir hayat sürmesi, terzil edici bir suçtan mahkûm olması⁵⁷, babalık vazifelerini kat'i

56) Saymen - Elbir, *op. cit.* s. 350-351; Belgesay, *op. cit.* s: 232.

57) Velidedeoğlu, *op. cit.* s. 269.

surette ihmal etmesi, evlâtlığına tecavüzde bulunması veya bulunmak istemesi, çocuğu hırsızlığa, sahtekârlığa sevk etmesi ⁵⁸ gibi hallerdir.

Evlât edinen ise ancak iskat sebeplerinden birinin zuhuru halinde yani evlâtlığın kendisine veya yakınlarından birine karşı ağır bir cürüm ika etmesi veya kendisine veya ailesine karşı kanunen mükellef olduğu vazifeleri ifada büyü kbir kusur işlemesi hallerinde mahkemeye başvurabilir.

Birleşik Amerikada bazı hallerde mahkemenin evlât edinme hususundaki kat'î hükmü bir dâva ile iptal ettirilebilir. Meselâ, Alabama, Arkansas ve Georgia'da evlât edinenler evlâtlığa karşı vazifelerini ihmal ettikleri takdirde evlâtlık muamelesi iptal olunabilir. Bazı eyaletlerde de evlât edinen daha önceden mevcut olup evlât edinme zamanında bilinmeyen bir sebep yüzünden evlâtlığın bir hastalığa yakalanması halinde evlâtlık mukavelesinin kaldırılmasını mahkemeden talep edebilir ⁵⁹. Biz de evlât edinen ancak iskat sebeplerinden birinin mevcudiyeti halinde mahkemeye müracaat edebileceğinden bizde bilinmeyen hastalık sebebi evlâtlık mukavelesini ortadan kaldırma mevzuu olamaz.

Bir kaç eyalette reşit olmıyan evlâtlık rüşt yaşı olan 21 i ikmal edince mukaveleye icazet vermez ve evlâtlık muamelesinin sona erdirilmesini mahkemeden talep edebilir. Bu eyaletlerde küçük evlâtlığın reşit olunca muameleye icazet vermesi şart koşulmuştur. Biz de muhik başka sebep yoksa sadece rüşt yaşı olan 18. in ikmali evlâtlık rabitasının kaldırılması için bir sebep teşkil etmez.

Birleşik Amerikanın bir çok eyaletlerinde evlât edinme kararının kaldırılması kat'î kararın kabulünden sonra nisbeten kısa bir zaman içinde mümkündür. Biz de evlâtlık muamelesinin kaldırılması için zaman tahdidi yoktur, bu her zaman kabildir.

Gerek bizde ve gerek Birleşik Amerika hukukunda «ref evlâtlık rabitasının istikbale ait hükümlerini izale eder ve kat'idir».

Yılmaz Altuğ

58) Saymen - Elbir. *op. cit.* s. 355.

59) Leavy, *op. cit.* s. 364.